DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

Verkiezingsprogram

van de
Staatkundig Gereformeerde Partij
1982-1986

Gerechtigheid verhoogt een volk

INHOUD

I IN DIENST VAN DE GERECHTIGHEID
Nederlanders en hun bestuur 5-9
- landsbestuur 6
- binnenlands bestuur 7
- politie 8
- justitie 9

II ALLEEN GERECHTIGHEID
Nederlanders en hun welzijn 10-15
- reformatorisch onderwijs 11
- basisonderwijs 12
- voortgezet onderwijs 13
- universitair onderwijs 14
- cultuur 14
- maatschappelijke dienstverlening 15

III NAAR MEER GERECHTIGHEID
Nederlanders en hun welvaart 16-27
- economische en financiële sanering 18
- economisch beleid 20
- overheidsuitgaven 21
- sociale zekerheid 22
- belastingen 22
- inkomensbeleid 23
- sociaal beleid 24
- waardevastheid van het geld 25
- midden- en kleinbedrijf 26
- land- en tuinbouw 26
- energie 27

IV HANDELEN IN GERECHTIGHEID
Nederlanders en hun verlangens 28-33
- huisvesting 29
- verkeer en vervoer 30
- waterstaat 31
- milieu 32
- gezondheidszorg 33

V GERECHTIGHEID VERHOOGT ALLE VOLKEN
Nederlanders en de wereld 34-39
- buitenlands beleid 36
- defensie 37
- ontwikkelingssamenwerking 38
- de Nederlandse Antillen 39

Aan alle kieskeurigen,

Zonde, zegt men.
Zonde van kansen die verloren gaan
Zonde van geld dat in het water terecht komt
Zonde van stemmen die verknoeid worden
Zonde van de tijd die heengaat als u dit leest?
Zonde van het milieu dat bedorven wordt.

Wat is eigenlijk zonde ?

Zonde is wat zijn doel voorbijschiet
Zonde is wat zijn bestemming mist
Zonde is niet luisteren naar wat God zegt
God, aan Wie wij alles te danken hebben
Alles, ons leven, onze gezondheid, onze mogelijkheden.

Zonde is een schandaal
Zonde is schande
Nationale zonde is een schandvlek voor een land
Zonde haalt een natie omlaag
Geestelijk, cultureel, sociaal, economisch, materieel.

Hoe komen wij er weer bovenop ?

Hoe, wanneer zonde een land onderuit haalt?
Gerechtigheid verhoogt een volk
Gerechtigheid zal dan het tegenovergestelde zijn van zonde.

Gerechtigheid wil zeggen luisteren naar God
Naar Zijn Woorden en Wetten
Gerechtigheid is God geven wat God toekomt,
De Overheid waar de Overheid recht op heeft
De medemens wat voor de medemens is
en de zwakken in de samenleving wat bij hen hoort.

Gerechtigheid daar snakt de wereld naar
Gerechtigheid, die met een kus de vrede begroet
Gerechtigheid, waarvan de welvaart afhangt
en zelfs het gedijen van de bodem.

Zonde is een schandvlek der naties en gerechtigheid verhoogt een volk

Daarom wil de Staatkundig Gereformeerde Partij
met haar politiek
van de zonde af
en naar de gerechtigheid toe.

Wat het ene en het andere concreet meebrengt
leest u in ons verkiezingsprogram
dat wij u, op deze manier ingeleid, aanbieden
en ter kennisneming aanbevelen.

Het hoofdbestuur
van de Staatkundig Gereformeerde Partij

Spreuken 14 vers 34 : „Gerechtigheid verhoogt een volk, maar de zonde is een schandvlek der natiën".

IN DIENST VAN DE GERECHTIGHEID

Nederlanders en hun bestuur

Hoe het is

Kraken, bezettingen, rellen, geweld, criminaliteit, vandalisme - het beeld van Nederland aan het begin van de jaren '80. In onze, zo prachtig uitgedachte verzorgingsstaat neemt de onrust, het onbehagen, het onlustgevoel onder jongeren èn ouderen hand over hand toe.
Maar ook onrecht en ongerechtigheid grijpen schrikbarend om zich heen : abortus wordt geaccepteerd als de gewoonste zaak van de wereld, belastingontduiking en fraude nemen verontrustende vormen aan, het normbesef vervaagt zienderogen, nietsontziende winstbejag en speculatie van enkelen op kosten van velen zijn schering en inslag.
De regering - de Hoge Overheid, zoals onze voorouders zeiden - is wankelmoedig en berustend. Moet soms in onmacht toezien : goed bedoelde maatregelen werken niet meer of anders dan bedoeld. Maar laat ook veel zaken op hun beloop, veroordeelt zich zelf te vaak tot machteloosheid, staat toe dat het recht op de straten struikelt. Vele panden kunnen maandenlang „gekraakt blijven", abortus krijgt vrij baan, belastingontduiking heet een moeilijk op te lossen probleem, woningspeculatie kan vrijwel onbeperkt doorgaan.
Wat aan de oppervlakte komt, heeft diepere oorzaken dan een afbrokkelende welvaart, een falend bestuur, een onbestemde angst voor de toekomst, een groeiende onzekerheid of een overheersend egoïsme. Stuk voor stuk zijn het uitingen van desoriëntatie. Het Nederland van 1982 is het spoor bijster. Wat goed is heet kwaad en kwaad wat goed is.
Recht en gerechtigheid ontbreken. De zelfzuchtige en zondige mens waant zich de maat aller dingen. En staat nu voor de gevolgen.

Hoe het moet

Als Gods dienares heeft de overheid een hoge roeping. Ons ten goede. Het doel van het bestuur is de ongebondenheid van de mensen in te tomen, er voor te zorgen dat iedereen een stil en gerust leven kan leiden, in alle godzaligheid en eerbaarheid.
Het is een dienende roeping - een roeping om de samenleving zo rechtvaardig mogelijk te dienen. Het goede bestuur staat in dienst van de

gerechtigheid. Het wil land en volk tot zijn recht laten komen, te recht brengen.
De S.G.P. wil ernst maken met een overheidsbestuur dat zowel de enkele burger als het gehele volk recht doet naar Gods bedoelingen, weer terecht brengt bij de Bijbelse gerechtigheid.
Bestuur, wetgeving en rechtspraak moeten daarom gebaseerd worden op de rechtvaardige Wet van God, zoals die in de Bijbel aan de mensen is geopenbaard. Dat wil zeggen dat de regering niet klakkeloos maatschappelijke ontwikkelingen volgt, maar ze toetst aan dat Bijbels getuigenis en in goede banen leidt. Dat wil zeggen dat het kwaad, het onrecht, de ongerechtigheid bestreden wordt.
Die taak om recht en gerechtigheid te doen vergt een actief overheidsoptreden. Wat de regering kan, behoort zij te doen. Wat haar geboden is, is zij verplicht te doen. Ook terwille van de vele Nederlanders die zich niet te buiten gaan aan rellen en belastingontduikingen, die zich nog wensen te houden aan wet en regel, die het goede nastreven.
Toch verwacht de S.G.P. niet alle heil van overheidsmaatregelen. Al was het alleen maar omdat de regering bescheiden mogelijkheden heeft om de samenleving weer op het rechte spoor te brengen. Naast de overheidsverantwoordelijkheid is er een persoonlijke verantwoordelijkheid om gerechtigheid te betrachten. Die verantwoordelijkheid mag de overheid niet aantasten en het volk niet afschuiven.
Alleen zò wordt het volk verhoogd.

De overheid als Dienaresse Gods is geroepen om de „ongebondenheid der mensen in te tomen" (art. 36 der Ned. Gel. Belijdenis), ook op economisch en sociaal terrein. Opdat de burgers een stil en gerust leven mogen leiden en de zwakken de nodige bescherming ontvangen.

Landsbestuur

– De overheid, het bestuur is naar Bijbels getuigenis Gods dienares. Die erkenning, die roeping en die afhankelijkheid behoren een vaste plaats in de Nederlandse grondwet te krijgen. Maar dat alleen is niet voldoende. Alle wetten en besluiten moeten in dat teken staan. In het hele bestuur - van hoog tot laag - moet de eerbiediging van het nationaal-christelijk karakter van Nederland tot uitdrukking komen. De bede in de troonrede en, waar het ontbreekt, het ambtsgebed moeten weer worden ingevoerd.
– De constitutionele monarchie, opgedragen aan het Huis van Oranje, verdient veruit de voorkeur boven andere regeringsvormen. Leden van het koninklijk huis hebben recht op eerbied. Majesteitsschennis is niet te tolereren.

– Tegen alle ontluistering van het koningschap en de staatsinstellingen, tegen alle gezagsondermijning dient de regering krachtig stelling te nemen.
– De rechtsstaat en de parlementaire democratie moeten evenzeer worden gehandhaafd als de dictatuur en de anarchie bestreden. Dit betekent dat voor iedereen zonder aanzien des persoons dezelfde rechten, plichten en vrijheden gelden, terwijl ook de overheid onderworpen is aan democratisch tot stand gekomen regels en voorschriften. De democratie is geen afgod, maar onder huidige omstandigheden nog de meest aanvaardbare staatsvorm om recht en gerechtigheid te doen.
– Staatsrechtelijke vernieuwingen, zoals de gekozen minister-president of burgemeester, worden afgewezen. Evenals het districtenstelsel en de kiesdrempel. De evenredige vertegenwoordiging in parlement, staten en raden past het beste bij het Nederlandse volk.

Besef van verantwoordelijkheid jegens de samenleving en eerbied voor de van God gestelde gezagsverhoudingen zijn voorwaarden zonder welke de natie haar bestaansrecht verspeelt.

Binnenlands bestuur

– De gemeentelijke en provinciale indeling van ons land is niet onaantastbaar. In een beperkt aantal gevallen kan herindeling noodzakelijk zijn. De ontwikkeling naar zo groot mogelijke gemeenten en zo klein mogelijke provincies verdient krachtig tegenspel. Het historisch gewordene vraagt, zo veel het kan, om handhaving.
– In geen geval mag de bestuurlijke reorganisatie leiden tot een nieuwe bestuurslaag naast rijk, provincie, gemeente en waterschap. Onderzocht moet worden of het aantal gemeenschappelijke regelingen tussen gemeenten niet verminderd kan worden. Waar ze echt nodig zijn, moeten ze aan een betere democratische controle worden onderworpen.
– Bij de bestuurlijke reorganisatie moet voorop staan : het versterken van het lagere bestuur. De rijksoverheid moet ernst maken met het afstoten van taken en bevoegdheden naar provincies en gemeenten (decentralisatie).
– In de nieuwe opzet moeten de provincies een voldoende draagvlak hebben. Anders zijn provinciale besturen niet opgewassen tegen de taakuitbreiding die hen - als gevolg van de decentralisatie van rijkstaken en de versterking van de coördinatie, planning en controle op de gemeenten - te wachten staat.
– De kleine gemeente waarin het bestuur nog vrij dicht bij de burger staat, mag niet klakkeloos worden opgeofferd. Kleinschaligheid is een groot goed in een maatschappij waarin alles steeds massaler en ondoorzichtiger wordt.
– Niet alleen de provincies, maar ook de gemeenten hebben een gezonde financiële basis nodig. Om hun bestuurstaken goed te kunnen vervullen

moeten de gemeenten financieel minder afhankelijk zijn van het rijk. Vergroting van het gemeentelijk belastinggebied is nodig - zonder de totale lastendruk te verhogen.
- Een voortgaand terugdringen van het aantal noodlijdende gemeenten („artikel-12-gemeenten") dient voorrang te hebben.
- Openheid en openbaarheid van bestuur ten aanzien van direct belanghebbenden zijn vanzelfsprekend in een maatschappij waarin het bestuur voortdurend beslissingen voorbereidt, neemt en uitvoert die het doen van de burger direct of indirect raken. Zonder openheid zijn controle van het overheidsbeleid door de bevoegde organen èn rechtsbescherming van de burger niet mogelijk.

Politie

- Zorg voor de veiligheid en handhaving van de rechtsorde - dat is de belangrijkste opdracht van de politie. Tegenover rellen en ongeregeldheden past een krachtig optreden. Aan de bestrijding van de toenemende misdadigheid moet de regering ook in de komende jaren groot gewicht toekennen om het gevoel van onveiligheid bij velen, zowel in de stad als op het platteland, te verminderen. Voor beide taken is een goed bemand en modern toegerust politie-apparaat een eerste vereiste.
- De politie heeft een zware - en soms ondankbare - taak. Vaak dreigt de agent of ME'er het stootkussen te worden tussen overheid en bevolking. Vooral bij politiek geladen conflicten. Voor het moreel van de politieman is het van belang dat, als hij zich aan de regels en instructies houdt, het bestuur en de justitie achter hem staan.
- Het is niet alleen van belang dat de politie wetsovertreders betrapt en misdadigers in de kraag vat. Ook moet al het mogelijke worden gedaan strafbare feiten te voorkomen. Regelmatige surveillance is daarvoor nodig. De burger moet zien dat de politie op haar hoede is, al mag van hem worden verwacht dat hij het wetsovertreders niet al te makkelijk maakt.
- Er dient, ook in het belang van de politie zelf, zo spoedig mogelijk een wettelijke regeling van klachten over onbehoorlijk politie-optreden te komen.
- Een verdere versterking en uitbreiding van de politie is onontkoombaar. Daarbij moet niet alleen op de kwantiteit (méér agenten), maar ook op de kwaliteit (grotere doeltreffendheid van het politie-optreden) worden gelet. Daarom is ook een verdergaande samenwerking tussen rijks- en gemeentepolitie hoog nodig.
- Het optreden van particuliere bewakingsdiensten („privé-politie") moet aan strenge voorwaarden worden gebonden.

Justitie

- Overtredingen en misdrijven moeten rechtvaardig vergolden worden door een passende bestraffing. Schuld, als beginsel van strafbaarheid en aansprakelijkheid, mag niet uit het recht verdwijnen.
- De wet moet het mogelijk maken dat in levensdelicten de doodstraf kan worden toegepast.
- De kleine „criminaliteit" - winkeldiefstallen - moet door de justitie vervolgd blijven worden.
- Met alternatieven voor gevangenisstraf moet de overheid erg terughoudend zijn, zolang niet vaststaat dat dit soort straffen net zo veel uitwerking hebben als de traditionele straffen.
- In het belang van de rechtsstaat moet de uitvoering van (rechtsgeldig tot stand gekomen) beslissingen van de rechter gegarandeerd zijn.
- In gevangenissen moeten voldoende ruimten en bewakers zijn om veroordeelden zo snel mogelijk hun straf te laten ondergaan. Achterstand bij tenuitvoerlegging van vonnissen moet worden vermeden.
- Het gezin is een belangrijke steunpilaar voor de samenleving. Ouders zijn belast met de zeggenschap en de verantwoordelijkheid voor hun minderjarige kinderen. De overheid is geroepen dat ouderlijk gezag zo veel mogelijk te steunen. Zij die hun verantwoordelijkheid verwaarlozen of misbruiken, moeten uit de ouderlijke macht worden ontzet.
- Het huwelijk is van buitengewone waarde. Alternatieve samenlevingsvormen die op zedelijk onoirbare verhoudingen berusten, mogen door de overheid niet gelijkgesteld worden met het huwelijk.
- Tegen uitingen van prostitutie, pornografie en homofilie en tegen sexhandel moet de regering krachtige maatregelen nemen. De openbare zedelijkheid is een terrein waar de overheid een duidelijke taak heeft.
- Terwille van het grote goed van de rustdag, zal de regering de zondagsheiliging, tenminste de zondagsrust, moeten bevorderen.
- Het gokken dient krachtig te worden tegengegaan. Hierbij denken wij aan super trio, bingo en kienspelen met geldinzet. De drie casino's op Nederlandse bodem (Zandvoort, Scheveningen en Valkenburg) moeten onmiddellijk worden gesloten.
- Alcohol achter het stuur vraagt om strenge bestraffing. Desnoods dient, naast de gewone straf, het rijbewijs voor langere tijd afgenomen te worden.
- Het misbruik van rechtspersonen (vooral besloten vennootschappen) dient krachtig aangepakt te worden. Maar evenzeer moeten aan rechtspersonen niet telkens opnieuw voordelen worden toegekend, waarvan de ondernemer die persoonlijke verantwoordelijkheid wil dragen verstoken blijft.
- De rechtsbescherming van de burgers tegen overheidsbeslissingen is onmisbaar in een verzorgingsstaat als de onze waarin de overheidsbemoeienis als maar groter wordt. Versnelling in de afhandeling van

bezwaar- en beroepsschriften moet bevorderd worden.
- Een wettelijke bescherming van de persoonlijke levenssfeer („privacywet") moet snel tot stand worden gebracht om verkeerd en onbevoegd gebruik van in computers opgeslagen persoonsgegevens te voorkomen.
- Een duidelijker en beslister optreden van de regering tegen massale wetsovertreding (burgerlijke ongehoorzaamheid) is vereist.
- Bestrijding van terrorisme en drugshandel vraagt om een internationale aanpak.
- Veel zorg en aandacht voor het slachtoffer van een misdrijf en vergoeding van de schade - hoe belangrijk ook - mogen niet leiden tot het kleineren of zelfs ongestraft laten van het door de dader aangerichte kwaad. Een misdaad blijft een schending van de rechtsorde.

ALLEEN GERECHTIGHEID

Nederlanders en hun welzijn

Hoe het is

Een nieuwe trend heeft zich baangebroken : honderden, misschien wel duizenden zoeken hun heil bij mysterieuze oosterse godsdiensten. Beklemd in een verstikkende verzorgingsmaatschappij waar liefde, geluk, warmte en welzijn steeds meer verkillen, bouwen steeds meer jongeren èn ouderen hun verwachting op allerlei vreemde secten. Na de tallozen die zich wanhopig in de drugs gestort hebben, is het een nieuwe ontvluchtingspoging uit onze samenleving.
Na de oorlog is Nederland rap opgebouwd tot een welvaartsstaat, die naderhand kon worden uitgebouwd tot een verzorgingsstaat van hoog niveau. Handel en industrie beleefden vette jaren, de werkloosheid was te verwaarlozen, de lonen werden elk jaar hoger, de ene sociale voorziening na de andere kwam tot stand, goed onderwijs stond open voor iedereen. Een nieuwe Gouden Eeuw leek aangebroken.
Maar al ras kwamen de schaduwzijden van de welvaart aan het licht. De natuur werd ernstig bedreigd, lucht en water vervuilden, de sociale voorzieningen bleken de sociale problemen niet te kunnen oplossen. In de kolossaalheid van de maatschappij dreigden mensen ten onder te gaan. Velen vereenzaamden, anderen voelden zich radeloos. Jongeren kwamen in een kille samenleving.
Daar bovenop kwam in het midden van de jaren '70 de teruggang in welvaart, waardoor duizenden een beroep moesten doen op de WW, in de WAO werden gedreven of terug moesten vallen op de bijstand. Minderheidsgroepen werden weggestopt in achterbuurten.

Oog in oog met zo veel nood volhardde de overgrote meerderheid van ons volk in zelfzucht en egoïsme. Het „ik-tijdperk" zijn de jaren '80 al op voorhand genoemd. De in het nauw gebrachte mens denkt alleen nog maar om zichzelf. Eigen ik en eigen willen zijn maatgevend geworden.

Hoe het moet

De eerste oogopslag is verblindend. Ons onderwijs is voortreffelijk, onze cultuur hoogontwikkeld, onze welzijnsvoorzieningen prima, onze sport aan de top, ons maatschappelijk werk goed georganiseerd. Maar wie dieper kijkt, komt al snel tot de ontdekking dat dit „welzijn" het ware welzijn niet heeft gebracht.
Nederland heeft jarenlang de illusie gehad dat onderwijs, cultuur, recreatie en maatschappelijk werk geluk en voorspoed zouden brengen. Miljoenen en nog eens miljoenen zijn er aan uitgegeven. En wat is het resultaat? Het onderwijs vervlakt, de cultuur ontaardt in demoraliserende prikkels en ongezonde oversexualisering, de recreatie is een massale vermaaksindustrie geworden, de sportverdwazing viert hoogtij, het maatschappelijk werk verwordt tot één groot loket, de sport degradeert tot een passief kijkspel en vergt van beoefenaars onmenselijke prestaties.
Het is hoog tijd met die overspannen verwachting af te rekenen. Hoezeer prima onderwijs, mooie cultuur, goede ontspanning, verantwoorde lichaamsbeweging en echt maatschappelijk werk ook gewenst zijn - het kan het menselijk ongeluk niet wegnemen, het brengt het ware welzijn niet. Het laat de mens aan eigen lot over, het helpt slechts in schijn, het is surrogaat.
Te veel staat het „welzijn-van-nu" in het teken van de menselijke zelfontplooiing. Te veel gaat het er om jezelf te kunnen zijn. Te veel benadrukt het eigen kennen en kunnen. Te weinig komt het tekort, de ontoereikendheid, de onbekwaamheid van de mens naar voren. Te weinig staat de afhankelijkheid van God en de liefde tot de naaste centraal. Te weinig wordt er op gewezen dat alléén gerechtigheid de weg naar het welzijn opent.
Zo'n invalshoek geeft richtlijnen voor onderwijs, cultuur, recreatie en maatschappelijk werk: het scheppen van voorwaarden voor oude en jonge mensen om - in recht en gerechtigheid - aan hun taak en roeping in het leven te kunnen werken, om rentmeester tegenover God en de naaste te kunnen zijn.
Opdat God geëerd en het volk verhoogd wordt.

Reformatorisch onderwijs

– Voor het onderwijs, in al zijn geledingen en vormen, moet Gods Woord centraal staan. In de allereerste plaats als richtlijn. Maar ook vanwege de rijke inhoud en wijze lessen moet de Bijbel op de scholen altijd open liggen. In het onderwijs dient

het besef te worden bijgebracht dat de verworven kennis tot eer van de Schepper en in dienst van de naaste gebruikt moet worden.
- Het is de taak van de overheid zulk Bijbels onderwijs te geven. Nu dit helaas wordt nagelaten en de openbare school niet meer onder het gezag van dat Woord staat, moet er alle vrijheid zijn voor onderwijs dat zich op de Bijbel en de reformatorische belijdenisgeschriften baseert. De regering dient er voor te zorgen dat dit onderwijs zijn eigen inhoud ongeschonden kan bewaren en niet door allerlei bepalingen in moeilijkheden wordt gebracht. De grondwettelijk verankerde vrijheid van stichting, richting en inrichting van het onderwijs dient gewaarborgd te worden.
- Het reformatorisch onderwijs mag op geen enkele wijze worden achtergesteld. Als het aan de wettelijk vereiste voorschriften en getalscriteria voldoet, dient het zonder aarzelen in de gelegenheid te worden gesteld om scholen op te richten en in stand te houden. De stichtingsnormen dienen zo laag mogelijk te blijven, opdat er voldoende spreiding kan zijn. De regel dat het aantal op de S.G.P. uitgebrachte stemmen sleutel is voor het oprichten van reformatorische scholen, moet worden gehandhaafd.
- Ook binnen de toekomstige onderwijsvernieuwingen moet er alle ruimte blijven voor het reformatorisch onderwijs. Aan het onderwijs mogen, ook in de toekomst, geen eisen worden gesteld die wezensvreemd zijn aan het karakter van reformatorische scholen. Een voorbeeld hiervan is het intercultureel onderwijs.
- Als vanzelfsprekend moet de regering een goed peil en een deugdelijke kwaliteit van het onderwijs na aan het hart liggen. Tegen eenzijdigheid dient te worden gewaakt. Het gaat tenslotte om de vorming van de mens, zijn toerusting tot alle goed werk.
- De verantwoordelijkheid van de ouders voor het onderwijs aan hun kinderen dient voorop te staan. Die moet tot uiting kunnen komen in de keus van de school.
- De oudercommissie of de medezeggenschapsraad mag het schoolbestuur in zijn regelingsbevoegdheid niet van zijn plaats dringen. Zij hebben slechts een adviserende stem. De stelregel moet zijn dat het bestuur beslist.

Basisonderwijs

- De geleidelijke samensmelting van kleuter- en lageronderwijs tot één basisonderwijs verdient steun. Mits het niet ten koste gaat van de kleuter. Ook dient het peil van de basisschool er niet door omlaag te worden gehaald.
- Sexuele voorlichting is geen taak van de onderwijzer, maar van de ouders.
- Er moet plaats zijn voor levensbeschouwelijke schoolbegeleidingsdiensten. Zij moeten volwaardig kunnen functioneren. De te regelen subsidievoorwaarden dienen daarop te worden afgestemd.

- De verzelfstandiging van schoolbegeleidingsdiensten en andere „randdiensten" (zoals het Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling, C.I.T.O.) dient met kracht te worden tegengegaan.
- In al te grote scholengemeenschappen komt het onderwijs somtijds moeilijk tot zijn recht. Kleinere scholen verdienen de voorkeur boven hele grote. Op grote scholengemeenschappen is de leerling doorgaans één van de velen, terwijl op kleinere scholen de leraar of onderwijzer meer aandacht aan hem kan besteden.
- In dunbevolkte gebieden, met name op het platteland, is de kleine school gewoonweg onmisbaar. In een tijdvak van teruglopende leerlingentallen is het van belang dat kleinere scholen extra faciliteiten ontvangen, zodat ze niet in hun bestaan worden bedreigd.
- Samenwerkingsscholen, op neutrale leest geschoeid, dienen te worden afgewezen.
- Het onderwijs aan geestelijk en lichamelijk gehandicapte kinderen moet een bijzondere zorg zijn voor de regering.
- Schipperskinderen moeten, zonder noemenswaardige lasten, in staat worden gesteld naar school te gaan. Goede internaten zijn daarvoor onmisbaar.

Voortgezet onderwijs

- Het voortgezet onderwijs mag niet te nivellerend zijn. Geschonken talenten moeten op school tot ontwikkeling kunnen komen. Onderzocht moet worden of de vakkenpakketten op de middelbare scholen niet te belemmerend werken. Het gevaar dreigt dat scholieren een te eenzijdige opleiding krijgen of een richting kiezen waarmee ze later niet uit de voeten kunnen.
- Naast algemene ontwikkeling is - zeker voor het lager en middelbaar beroepsonderwijs - een goede vakopleiding een eerste vereiste om aansluiting te vinden bij een toekomstige werkkring. Goed vakmanschap is meesterschap. De initiatieven die de laatste tijd worden ondernomen om het vakonderwijs te verbeteren, verdienen krachtige steun.
- Proeven met nieuwe onderwijsmethoden en schooltypen zijn waardevol om het onderwijs bij de tijd te houden. Maar in het belang van het onderwijs moet de regering niet voortdurend alles willen vernieuwen en veranderen.
- Aan geïntegreerd voortgezet onderwijs is geen dringende behoefte. De ontwikkelingen rondom de beleidsnota „Verder na de basisschool" moeten kritisch worden gevolgd. Ook met het oog op de steeds beperkter wordende financiële middelen.
- De leerplicht moet niet verder worden uitgebreid. Anders komen er steeds meer jongens en meisjes tegen hun zin op school.

- Het leerrecht dient meer nadruk te krijgen. In het algemeen moeten mensen gemotiveerd worden tot meer studie en vorming.
- De vormingscentra voor werkende jongeren moeten het karakter krijgen van scholen met ruime mogelijkheden voor praktische vorming.
- Ouderen dienen grotere mogelijkheden voor herkansing te krijgen („tweede kans-onderwijs"). Men is tenslotte nooit te oud om te leren.

Universitair onderwijs

- Zuinigheid op universiteiten, hogescholen en instellingen voor hoger onderwijs behoort, zeker in deze tijd van financiële en economische moeilijkheden, vanzelfsprekend te zijn.
- In het wetenschappelijk onderwijs valt, vanwege de hoge kosten, niet te ontkomen aan een duidelijke afbakening van de studieduur (fasering). Maar dit mag geen beletsel vormen voor het doorstuderen van studenten die door persoonlijke omstandigheden niet aan de gestelde eisen kunnen voldoen.
- Loting voor het hoger en wetenschappelijk onderwijs moet verdwijnen. Er dient een „gewogen selectie" in het leven te worden geroepen, waarbij ook gekeken wordt naar de eindexamencijfers van de aankomende studenten.
- Op universiteiten en hogescholen moet de nadruk in de allereerste plaats vallen op onderwijs en onderzoek. Het kostbare wetenschappelijke onderwijs mag onder geen beding schade ondervinden van de vergaande „democratisering". Politieke indoctrinatie dient te worden tegengegaan.
- De opleiding van onderwijzers en leraren moet degelijk zijn. In het belang van zichzelf en hun leerlingen moeten leerkrachten voortdurend worden bijgeschoold. Meer en meer moet er op worden gewezen dat - als gevolg van het teruglopende kindertal - niet elke onderwijzer of leraar emplooi zal kunnen vinden.

Voor verantwoord cultuurbeleid gelden onverzwakt de maatstaven van het Evangelie, te weten „...al wat waarachtig is, al wat eerlijk is, al wat rechtvaardig is, al wat rein is, al wat liefelijk is, al wat wel luidt, zoo daar eenige deugd is en zoo daar eenige lof is, bedenkt dat". (Fil. 4 : 8)

Cultuur

- Het welzijnswerk, meer in het bijzonder cultuur en ontspanning, moet zo veel mogelijk door de burgers zèlf worden betaald. Dit verhoogd zowel de waardering als het verantwoord beheer. Subsidiëring door de overheid moet het karakter hebben van aanmoediging en aanvulling.
- Voor het bevorderen van de cultuur is de regering niet de eerst aangewezene. De overheidstaak is wèl ontaarding, uitspattingen en uitwassen te verhinderen en tegen te gaan. Als de regering - ten onrechte - geen

zedenmeester wenst te zijn, dan mag zij zeker géén meester ter bevordering van de onzedelijkheid zijn.
- In een wereld die steeds meer uit steen, beton en asfalt gaat bestaan, is een goede en verantwoorde ontspanning onmisbaar. Ook om ledigheid en doelloosheid tegen te gaan. Tegen massale vermaaksindustrie en sportverdwazing dient te worden gewaakt.
- Aan de subsidiëring van het profvoetbal moet op staande voet een einde worden gemaakt.
- In het bijzonder bij sport en recreatie behoort de regering zondagsrust te bevorderen en zondagsontheiliging tegen te gaan.
- De zorg voor monumenten en cultuurschatten uit het verleden moet grote voorrang krijgen. Daarbij verdient de restauratie van kerken speciale aandacht.
- De Friese taal en cultuur mogen niet verwaarloosd worden door de overheid.
- Radio, televisie en kranten dienen de goede zeden, gegrond op de Heilige Schrift, als leidraad te nemen. De regering moet maatregelen nemen tegen uitzendingen en publikaties die godslasterlijk, zedenkwetsend of gezagsondermijnend zijn. Ook het aanschaffingsbeleid van de openbare bibliotheken dient hierop te zijn afgestemd.
- Het steunen van noodlijdende kranten en tijdschriften - terwille van de verscheidenheid in meningsuiting - mag onder geen beding concurrentievervalsend werken. Er moet een regeling komen die alle persorganen gelijk behandelt.
- Een belangrijke taak van de regering is om misleidende en agressieve reclame tegen te gaan. De - tot weinig soberheid oproepende - STER-reclame op radio en televisie dient in elk geval afgeschaft te worden.
- Krachtig tegenspel verdient het streven naar emancipatie, waarbij voorbij gegaan wordt aan de rijke verscheidenheid in gaven en capaciteiten tussen man en vrouw. Eenvormigheid is weinig aantrekkelijk, eerder een vloek, en is in strijd met de veelvormigheid in de schepping. God heeft man en vrouw een rijke variatie in aard, aanleg, wezen, karakter, hoedanigheid en gaven van hoofd en hart verleend. Hoewel tussen mensen geen onderscheid mag worden gemaakt op onbijbelse gronden, moet een pakket aan maatregelen als voorgesteld in het voorontwerp van wet tot gelijke behandeling beslist worden afgewezen.

Maatschappelijke dienstverlening

- Voor de regering moet in het welzijnswerk helemaal voorop staan het in alle zachtmoedigheid en barmhartigheid verlenen van hulp en bijstand aan allen en nog eens allen die onder de wielen van onze welvaartsmaatschappij dreigen terecht te komen.
- In de maatschappelijke zorg moet het particulier initiatief

worden hooggehouden. Niet alleen uit financieel oogpunt. Het is ook een goed tegenwicht tegen voortschrijdende verambtelijking en professionalisering. Daarom : voorrang voor het vrijwilligerswerk.
- De kerk moet van de overheid alle ruimte krijgen haar opdracht op het terrein van het maatschappelijk werk te kunnen vervullen.
- Het gezin is de pijler van de samenleving. Het onvolledige gezin - vooral de moeilijke positie van weduwen en weduwnaars - moet meer aandacht van de overheid krijgen.
- De grote werkloosheid, vooral onder de jongeren, vereist speciale maatregelen van de regering. Wij denken aan vrijwilligerswerk dat niet concurreert met bestaande werkgelegenheid, met behoud van uitkering. Gedacht kan bijvoorbeeld ook worden aan monumentenzorg, bosbouw enz.
- Voorkomen dient te worden dat landelijk welzijnswerk op levensbeschouwelijke grondslag (o.a. jeugd- en bejaardenwerk) als gevolg van de afstoting van rijkstaken naar provincies en gemeenten tussen wal en schip valt.
- In het jeugd- en jongerenwerk moet voorrang worden gegeven aan de levensbeschouwing die zich wil richten naar de Bijbel.
- De regering moet een open oog hebben voor de problemen van bejaarden en gehandicapten. Niet als een voogd die hen in tehuizen of inrichtingen stopt, maar die hun zelfstandigheid zo mogelijk eerbiedigt.
- Ouden van dagen moeten, als zij dat willen, zo lang mogelijk op zichzelf kunnen blijven wonen. Bij hun verzorging kunnen vrijwilligers uitmuntende diensten bewijzen.
- De rechten van besturen van bejaardencentra en andere tehuizen moeten tenvolle worden gehandhaafd.
- De hulpverlening via de gezinsverzorging en ander maatschappelijk werk moeten zo goed mogelijk op peil worden gebracht en gehouden.
- De vreemdelingen in onze poorten - buitenlandse werknemers, Surinamers, vluchtelingen - mogen niet achteraan en nog minder achterop komen. Zij moeten als volwaardige burgers behandeld worden, zonder gelijkgeschakeld te worden.
- Deze welwillendheid geldt in het bijzonder voor de Zuid-Molukkers en de Papoea's, tegenover wie wij een ereschuld hebben.

NAAR MEER GERECHTIGHEID

Nederlanders en hun welvaart

Hoe het is

De Nederlandse economie heeft het zwaar te verduren. Er zijn 500.000 werklozen. Een nog grotere stijging van de werkloosheid ligt in het verschiet. Steeds meer bedrijven komen in de

rode cijfers. Vele kunnen slechts met moeite het hoofd boven water houden. De industrie, eens Nederlands paradepaardje, brokkelt af. De export stagneert. Economische groei is er nauwelijks meer.
Niet alleen in Nederland zit het tegen. Als gevolg van de duurdere olie kampt men overal ter wereld met economische moeilijkheden. Maar in ons land, zo blootgesteld aan internationale concurrentie, komt de klap harder aan. Alleen de opbrengsten van het Groningse aardgas versluieren dat nog.
Nederland leeft al jarenlang boven zijn stand. Maar regering na regering hebben de tering onvoldoende naar de nering gezet. De overheidsuitgaven - „leuke dingen voor de mensen" - bereiken elk jaar een hoger peil. Daardoor is de belastingdruk in Nederland hoger dan in welk ander westers land ook, terwijl overheidstekort en staatsschuld inmiddels tot astronomische hoogten zijn gestegen.
De vele werkgelegenheidsplannen sedert 1973 hebben geen „inverdien-effecten" opgeleverd. Integendeel! Het recept van meer geld in de maatschappij pompen (Keynes) werkt niet meer. Het tekort drukt als een loden last en de nodige ruimte ontbreekt om metterdaad te sturen. De financiën zijn bijna onbeheersbaar. „Uitverdien-effecten" (meer werklozen) zijn het gevolg. De meeste vakbonden schijnen de ernst niet in te zien en bepleiten koopkrachthandhaving voor alle minima.
En dat terwijl de arbeidskosten - lonen en sociale premies - nergens ter wereld zo hoog zijn als in ons land: van elke verdiende gulden blijft veel te weinig over voor de rendementen van het bedrijfsleven.
De gevolgen zijn niet uitgebleven: ondernemingen kunnen de lasten nauwelijk meer opbrengen en vervangen (dure) arbeiders door (goedkope) machines. Andere bedrijven zakken nog dieper in het moeras.
Niet voor niets neemt het aantal faillissementen sterk toe, zijn de winsten voor 1981 bijkans gereduceerd tot nul en hebben de bedrijven geen vermogen meer.

Soberder leven is christelijke roeping opdat aan de minderbedeelde naaste gerechtigheid in woord (= verkondiging van de woorden van het eeuwige leven) en in daad (= stoffelijke hulp) kan worden geboden.

Hoe het moet

Arbeid is een zegen, werkloosheid een kwaad. Als schepsel van God is de mens geroepen de aarde te bouwen en te bewaren, tot eer van zijn Maker en tot welzijn van zijn naaste. Werk stelt de mens in staat zijn verantwoordelijkheid beter te beleven - als een goed rentmeester.
De bestrijding van de werkloosheid moet daarom de hoogste voorrang hebben. Daarvoor is in de eerste plaats nodig een gezond en levenskrachtig bedrijfsleven, de basis van talloze andere activiteiten. Dat vergt de komende

jaren een grootscheepse matiging : van de lonen, van de sociale lasten en van de overheidsuitgaven.
Ook al omdat de staatsschuld onbetaalbaar dreigt te worden, zal het mes nog dieper in de overheidsuitgaven moeten. Bij een schuld van inmiddels honderd en twintig miljard gulden - en nog is het einde er niet - bedragen de rentelasten voor de schatkist jaarlijks tenminste twaalf miljard gulden. Dat is aanzienlijk meer dan wij voor de defensie uitgeven. Met bestek '81 gaf het kabinet-Van Agt I een stoot in de goede richting. Maar het is nog te veel teruggeschrokken voor de onvermijdelijke maatschappelijke weerstanden, opgeroepen door kortzichtige belangengroeperingen.
Mede door het onverantwoord handelen - eigenlijk het niet-handelen van het kabinet-Van Agt II, veroorzaakt door het verschil in wat prioriteit moet hebben - korte termijn beleid (werk) versus langere termijn beleid (het gezond maken van bedrijf en overheidsfinanciën) - is opnieuw een kostbaar jaar verloren gegaan, met als gevolg een ombuigingsprobleem van achttien miljard gulden voor 1983. Ter vergelijking, dat is voor elk gezin drieduizend gulden.
Hoe spijtig dan ook, maar alle inkomenstrekkers zullen er de komende jaren een flinke stap op achteruit moeten. Uiteraard dienen de beterbetaalden een groter offer te brengen dan de laagste inkomens. De minimuminkomens en de laagste sociale uitkeringen zullen zo veel mogelijk ontzien moeten worden, maar ook voor hen kan geen keiharde koopkrachtgarantie worden gegeven. Met z'n allen moeten we door de zure appel heenbijten.
Werkgevers, werknemers en overheid moeten de handen inéén slaan om gezamenlijk de enorme economische moeilijkheden aan te pakken - èn de grondslag te leggen voor een betere toekomst. Niet als doel. Maar als middel tot méér gerechtigheid, méér rechtszekerheid, méér rechtsgelijkheid. Terwille van de zwaksten in de samenleving. Van ons allen - stuk voor stuk - vraagt dat af te zien van eigenbelang en het belang van de ander in het oog te houden. Draagt elkanders lasten.
Dat moet de leidraad voor het financieel en sociaal-economisch beleid in deze magere jaren zijn.

De inflatie van het geld is gevolg van de geestelijke en zedelijke ontwaarding. Een volk dat mag leven uit en bij de op de Bijbel gegronde waarden - en dat is ook gebiedende eis - zal ook de geldontwaarding binnen de perken weten te houden.

Economische en financiële sanering

Een weinig populaire, maar daarom niet minder noodzakelijke economische en financiële sanering is de komende jaren onontkoombaar om de werkloosheid terug te dringen en de overheidsfinanciën weer in orde te brengen.
De hoofdpunten van zo'n Nationaal Herstelplan moeten zijn :

- de overheidsuitgaven - met inbegrip van de sociale uitgaven - zullen weer moeten gaan sporen met de inkomsten om het financieringstekort op den duur terug te dringen tot ten hoogste 4% van het nationale inkomen (veertien miljard gulden in 1981). Dat zal de beste bijdrage zijn aan het herstel van de rendementen, van de investeringen en wat het belangrijkste is van de werkgelegenheid in de marktsector;
- aan een langdurige inkomensmatiging valt niet te ontkomen, waarbij de laagstbetaalden, met name zij die van één minimumuitkering moeten rondkomen, zoveel mogelijk moeten worden ontzien, doch waarbij zij ook hun steentje moeten bijdragen. Een strikt eenmalige „inleveringsronde" van gemiddeld 5% naar draagkracht verdeeld kan, gedachtig aan het spreekwoord „zachte heelmeesters maken stinkende wonden", heilzaam werken op het noodzakelijke herstel;
- afruil van prijscompensatie tegen belastingverlaging kan een reeële bijdrage betekenen voor lastenverlichting van de bedrijven, mits de vergroting van het financieringstekort wordt opgevangen door extra ombuigingen. Dan wordt een fundamentele bijdrage geleverd aan het herstel van werkgelegenheid en verbetering van Nederlands concurrentiepositie in de wereld. Voor de zelfstandigen in de land- en tuinbouw en het midden- en kleinbedrijf geldt dit net zo goed als voor grotere ondernemingen;
- de noodzakelijke besparingen op de rijksuitgaven vergen een kritische doorlichting van de verschillende overheidstaken. Met name bij C.R.M. valt nog heel wat te snoeien. Metterdaad zal ook bekeken moeten worden of de departementen taken kunnen afstoten door die aan particulieren over te laten. Daarnaast zal de burger meer moeten gaan betalen voor overheidsdiensten (profijtbeginsel). Als dat maar gebeurt in het kader van een algemene vermindering van belasting- en sociale lastendruk;
- terwille van de broodnodige versterking van de structuur van het bedrijfsleven zullen de tijdelijke aardgasbaten in plaats van consumptief worden gebruikt produktief worden aangewend. Zo kan er blijvend economisch voordeel mee worden bereikt;
- de vernieuwing van het produktie-apparaat en het uitdiepen van onze technische kennis (innovatie) dient met kracht ter hand te worden genomen. Nieuwe en hoogwaardige produkten versterken de Nederlandse concurrentiepositie en bevorderen de export. Ook dit verdient extra steun uit de gasopbrengsten. Ter verbetering van de concurrentiepositie dienen de elektriciteitstarieven voor industriëel (groot)verbruik meer in de pas te lopen met die in het buitenland;
- de overheidsbestedingen moeten worden ingeperkt ten gunste van de broodnodige investeringen, die tot een bijna onverantwoord laag peil zijn gedaald;
- vanwege de nadelige gevolgen van langdurige werkloosheid voor be-

trokkene en samenleving, zal in een twee-sporenbeleid ook ruimte moeten worden gemaakt om de meest schrijnende knelpunten (jeugdigen, schoolverlaters, minderheidsgroepen) te helpen met blijvende werkgelegenheid. De marktsector dient daarbij prioriteit te hebben.

Herstel van vertrouwen van het bedrijfsleven in de overheid kan bereikt worden door de nodige armslag te geven, ook financieel. Dan moeten de politieke stokpaarden (hervormingsvoorstellen) in de ijskast worden gezet!

Economisch beleid

- Het bedrijfsleven moet vrijelijk kunnen opereren, met inachtneming van de verantwoordelijkheid en het rentmeesterschap in Bijbelse zin. De overheid moet daarbij „randvoorwaarden" stellen, zoals geen zware milieuverontreiniging, geen nodeloze energie- en grondstoffenverspilling, goede arbeidsomstandigheden.
- De regering heeft in het economische leven een corrigerende taak. Zij moet inspringen daar waar de ondernemer verstek laat gaan of vergeet een goed rentmeester te zijn. Dit betekent ook dat de particuliere verantwoordelijkheid versterkt moet worden. Het beleid mag niet van bovenaf worden opgedrongen.
- De positie van het bedrijfsleven moet worden versterkt door - naast een forse lastenverlichting, met name voor beginnende ondernemers - de omschakeling van veel energie-kostende naar energie-arme produktie aan te moedigen (o.a. via een energietoeslag op de investeringspremies), technisch hoogwaardige activiteiten te bevorderen, extra premies voor nieuwe of vervangingsinvesteringen uit te keren, speciale steun te verlenen aan bedrijven in zwakke gebieden (zoals het noorden, Zuid-Limburg, de binnensteden) en het beroepsgerichte onderwijs (technische scholen) beter af te stemmen op de behoefte van de ondernemingen. De lastenverlichting zal in de eerste plaats worden gebruikt voor versterking van de uitgeholde vermogensposities. Om op korte termijn nieuwe investeringen uit te lokken kan de Maatschappij voor Industriële Produkten (MIP) goede diensten bewijzen terwijl het instituut van de zogenaamde kapitaalkredieten goede hulp kan bieden.
- Noodlijdende ondernemingen met toekomstverwachtingen moeten door de regering worden gesteund. Niet om de greep van de overheid op het bedrijfsleven te versterken, maar om ontslagen te voorkomen en werkgelegenheid in stand te houden. Alle bedrijven moeten bij steunmaatregelen over één kam worden geschoren. Daarom: algemeen werkende maatregelen die niet concurrentievervalsend werken.

– Met zulke „globale" maatregelen moeten ook slecht draaiende bedrijfstakken (zoals de textiel) gesaneerd en opnieuw opgezet worden en zwakke regio's als het noorden, Limburg en Twente uit de put geholpen worden.
– De afgiften van vergunningen moet gestroomlijnd worden, zodat niemand van het kastje naar de muur wordt gestuurd.

Overheidsuitgaven

– Om de lasten van het bedrijfsleven te verlichten, de werkloosheid terug te dringen en de tekorten te verminderen zijn in de komende jaren verdergaande bezuinigingen op de overheidsuitgaven onvermijdelijk. Met name op uitgaven waar de overheid niet direct een taak heeft, zoals cultuur, recreatie en sport. Onderzocht moet worden of taakafstoting naar het particulier initiatief mogelijk is („commercialisering van de kwartaire sector"). Ook valt niet te ontkomen aan een neerwaartse ombuiging van de uitgaven voor sociale voorzieningen. Met name zij die van één minimum-uitkering moeten rondkomen zullen een zorgvuldige behandeling moeten krijgen.
– Er moet paal en perk worden gesteld aan de grote tekorten op de rijksbegroting. Daardoor dreigt niet alleen de staatsschuld onbetaalbaar te worden, maar dwingt de overheid er ook toe zo veel te lenen dat de rentelast schier ondragelijk wordt. Dat drijft weer de rente op, hetgeen een extra belemmering voor het bedrijfsleven betekent. De overheidstekorten moeten weer in de pas gaan lopen met de nationale bestedingen. Met man en macht dient te worden getracht het financieringstekort terug te brengen van 9¾% in 1981 naar hooguit 4% van het nationale inkomen. In guldens van 1982 van rond dertig miljard naar maximaal veertien miljard. Dan is nog niets gedaan aan de aflossing van de enorme staatsschuld.
– Om het kwaad van de inflatie te beteugelen dient naast kostenmatiging ook de monetaire financiering van de overheid (het laten draaien van de „bankbiljettenpers") verder te worden teruggebracht.
– De overheid mag geen te grote „schrokkop" worden. Het deel van het nationale inkomen dat aan gemeenschapsvoorzieningen wordt uitgegeven moet in redelijke verhouding blijven tot het deel dat voor de „private sector" (burgers en bedrijfsleven) bestemd is. Anders kan de verantwoordelijkheid van burgers en bedrijven niet voldoende gestalte krijgen.

De polarisatie op sociaal-economisch terrein en de „barbarij" op geestelijk-zedelijk terrein - gevolg van het verlaten en negeren van Gods heilzame geboden voor enkeling en samenleving - zijn alleen te overwinnen wanneer het woord van Christus: „Zoekt eerst het Koninkrijk van God en Zijn gerechtigheid en alle andere dingen zullen u worden toegeworpen" werkelijkheid gaat worden.

Sociale zekerheid

- Van hoe groot belang ook, maar ook de sociale voorzieningen ontkomen niet aan ombuigingen. De kosten dreigen onbetaalbaar te worden, omdat steeds minder werkenden steeds meer moeten opbrengen voor steeds meer niet-werkenden.
- Bezuinigd kan worden door aanpassing van zowel de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen als de uitkeringen aan mensen die geen kostwinner zijn. Ook de bevriezing van de kinderbijslag voor het tweede kind is denkbaar. Het snoeimes dient echter zodanig te worden gehanteerd dat de werkelijk sociaal zwakkeren in de samenleving ontzien worden.
- Naast de reeds genoemde eenmalige „inlevering" van 5% naar draagkracht, die doorwerkt naar de uitkeringen, dient ook het al of niet handhaven van de netto-netto-koppeling (netto minimum loon = netto minimum uitkering) aan een nader onderzoek te worden onderworpen. Serieuze aandacht verdient daarbij de zogenaamde „koppeling op afstand". Een groeiend verschil van bijvoorbeeld 5% komt redelijk voor in het licht van de meer dan evenredige groei van de uitkeringen. Het verband tussen hoogte van de uitkering en de kosten daarvoor behoort uitgangspunt te blijven in de zogenaamde loondervingsregelingen.
- Zowel het misbruik (in de hand gewerkt door het afnemend normbesef) als het oneigenlijk gebruik van sociale voorzieningen (gevolg van mazen in de wet) dient krachtig te worden tegengegaan.
- Door verruiming van het begrip „passende arbeid" zullen werkzoekenden minder gemakkelijk een baan kunnen afwijzen.
- Gewetensbezwaren tegen elke vorm van verzekering moeten door de overheid verder worden erkend. Ook ten opzichte van de verplichtingen.
- In het algemeen moet de eigen verantwoordelijkheid van de burger versterkt worden. Ook dat kan forse besparingen opleveren.
- De tendens tot verdergaande individualisering van de sociale wetgeving moet worden gekeerd. Er mag geen boete worden gesteld op het wettige huwelijk!

Steun aan hen die het maatschappelijk moeilijk hebben is in de eerste plaats een taak voor kerken en maatschappelijke instellingen. Pas als de christelijke barmhartigheid te kort schiet, mag de overheid bijspringen.

Belastingen

- Bij de belastingheffing moet terwille van de verdelende rechtvaardigheid voorop blijven staan: belasting naar draagkracht.
- De belastingdruk is in ons land veel te zwaar geworden. Dit werkt

belastingontduiking - en het ontgaan er van - in de hand. Daarom zal in samenhang met de sociale lasten gestreefd moeten worden naar werkelijke drukverlaging. Daarnaast moet de opzet van de loon- en inkomstenbelasting zo veranderd worden dat het hoogste tarief (72 procent) verlaagd kan worden. Een wezenlijke verlaging van dat tarief zal gepaard moeten gaan met een beperking van aftrekposten.
- De belastingheffing dient uit te gaan van het gezin als cel van de samenleving. Alleenstaanden dienen op billijke wijze te worden belast.
- Om ons land meer in de pas te laten lopen met de buurlanden moeten er minder directe belastingen (inkomstenbelasting) en meer indirecte belastingen (B.T.W.) worden geheven. Tot hoever deze verschuiving kan gaan wordt bepaald door het draagkrachtbeginsel.
- Rente op leningen voor de financiering van een (belastbare) inkomstenbron behoren in principe aftrekbaar te blijven voor de belasting. Aan deze regel mag alleen worden getornd als er door middel van nieuwe fiscale constructies onbedoelde aftrekken worden opgeëist.
- Beperking van de belastingaftrek voor persoonlijke bestedingen, zoals de aankoop van een eigen huis, moet nader onderzocht worden. Een zekere beperking van de fiscale aftrekbaarheid van hypotheekrente is aanvaardbaar. Wèl moet daarbij de invloed op de werkgelegenheid in de bouw in het oog worden gehouden.
- Het is de taak van de regering het ontduiken of ontgaan van belasting met alle ten dienste staande middelen aan te pakken. De „reparatiewetgeving", het dichten van gaten in belastingwetten, moet worden doorgezet.
- Veel werk moet worden gemaakt van een beperking van het „zwarte circuit", geld waarover geen belasting is betaald. De vlucht van zwart geld in spaarbrieven aan toonder moet voorzichtig, maar resoluut worden aangepakt.
- De onderhoudskosten van het eigen huis moeten weer fiscaal aftrekbaar worden gemaakt. Als tegenprestatie kan dan de huurwaarde, het bedrag dat de huiseigenaar/bewoner bij zijn inkomen moet optellen, enigszins worden opgetrokken.

Persoonlijke verantwoordelijkheid en rentmeesterschap behoren bij elkaar. Aan God als de enige Eigenaar moet eenmaal verantwoording worden afgelegd van wat gedaan is, hetzij goed, hetzij kwaad.

Inkomensbeleid

- Nivellering van inkomens die niet te rechtvaardigen is, leidt tot aantasting van de inkomens van de middengroepen en moet daarom vermeden worden. Inkomensverschillen dienen gebaseerd te zijn op ontvangen talenten, maatschappelijke behoeften, prestaties en verantwoordelijkheden.

- Terwille van de werkgelegenheid blijft de komende jaren loonmatiging dringend geboden. Een strikt eenmalige gemiddelde teruggang van 4 à 5 procent - naar draagkracht verdeeld over hogere en lagere inkomens - zou een belangrijke bijdrage zijn. Herziening van elk automatisme (koppelingen, prijscompensaties, trendbeleid) zal ook kunnen bijdragen aan het scheppen van ruimte, nodig voor het herstel van werkgelegenheid. Een verlaging van de jeugdlonen kan bijdragen aan een snellere opneming van schoolverlaters en daarmede het schrijnende probleem van de jeugdwerkloosheid helpen bestrijden.
- Ook ambtenaren zullen een steentje moeten bijdragen aan de zo noodzakelijke inkomensmatiging.
- Loonsverhoging mag de mogelijkheid voor bedrijven om uit te breiden of te vernieuwen niet zodanig beperken dat de bedrijfsvoering onmogelijk wordt. Met verschil in sterkte van bedrijfstakken moet naar redelijkheid rekening worden gehouden.
- Er moet meer tijd over heen gaan voordat werknemers hun maximum bereiken. Op die manier kan voorkomen worden dat jaarlijks opnieuw looneisen worden gesteld. In ieder geval kan het verschil tussen minimumloon en 1½ à 2 maal het modale loon niet verder worden verkleind.
- Een vermogensaanwasdeling - indien al nodig - moet ten goede komen aan werknemers van bedrijven waar de overwinst wordt afgeroomd. Dat betrekt hen meer bij het bedrijf waar zij werken.

Sociaal beleid

- Werkgevers en werknemers moeten in de onderneming samenwerken, in verantwoordelijkheid voor elkaar. Daarom: geen verplichte medezeggenschap of van bovenaf opgelegd overleg. Het betrekken van de werknemer bij het werkoverleg en het op de hoogte houden van het wel en wee in de onderneming komen ten goede aan de werkgemeenschap.
- Loononderhandelingen moeten in eerste aanleg door werkgevers en werknemers worden gevoerd. Pas als zij het niet eens worden of tekort schieten in verantwoordelijkheid tegenover elkaar, ligt het op de weg van de overheid om in te grijpen.
- Werkstaking en bedrijfsbezetting zijn ongeoorloofde pressiemiddelen. Staking van ambtenaren is in feite opstand tegen het wettig gezag en mag onder geen beding worden toegestaan. Werkwilligen die vanwege stakingen niet aan het werk kunnen, mogen financieel niet in de kou blijven staan. Uitsluiting van werknemers is niet geoorloofd.

- De „vermenselijking" van de arbeid moet, ook na de aanvaarding van de nieuwe arbeidsomstandighedenwet, doorgezet worden.
- De toelating van buitenlandse werknemers moet in verband met de hoge werkloosheid worden beperkt. Dat legt wel de verplichting op de regering om op alle mogelijke manieren mee te werken aan vergroting van de werkgelegenheid in de landen van herkomst van de gastarbeiders.

Waardevastheid van het geld

- De geldontwaarding, de inflatie is een groot sociaal onrecht. De bestrijding er van is een zeer belangrijke overheidstaak. Want inflatie treft juist de kleine man - het echtpaar met het kleine pensioentje, de kleine ondernemer - die de prijsstijging niet vergoed krijgt en de hogere prijzen moeilijk kan doorberekenen. Inflatie is ook de moeder van veel werkloosheid: veel bedrijven hebben werknemers moeten ontslaan, omdat ze de lonen die de prijzen op de voet volgden niet meer kunnen betalen. Inflatie is eigenlijk een uiting van moreel verval. Er spreekt een mentaliteit van egoïsme, het afwentelen op kosten van een ander, uit. Kortom - inflatiebestrijding is hard en hard nodig.
- Eén van de eerste maatregelen die tegen de inflatie moet worden genomen is de totale hoeveelheid guldens in overeenstemming brengen met de voortgebrachte goederen en diensten. Te veel geld jaagt de prijzen alleen maar op.
- Over beperking van overtollige geldhoeveelheden moeten hoognodig internationale afspraken worden gemaakt.
- De prijzen moeten scherp in de gaten worden gehouden. Als de prijzen de pan uit rijzen, moet de regering onverwijld ingrijpen. De belangen van het bedrijfsleven mogen daarbij geenszins uit het oog worden verloren.
- De overheidstarieven mogen als regel de prijsstijging bij het bedrijfsleven niet te boven gaan.

Vrijheid, uiteraard gebonden aan Gods Wet, gedijt het beste waar de particuliere eigendom wordt beschermd. Het onnodig hinderen van burgers (werkgevers, werknemers en zelfstandigen) in het gebruik van hun eigendom ter uitoefening van hun Goddelijk beroep, schaadt de gerechtigheid, schuift de persoonlijke verantwoordelijkheid af naar de ongrijpbare gemeenschap en doodt het particuliere initiatief.

Midden- en kleinbedrijf

– Een gezond en levenskrachtig midden- en kleinbedrijf is in het belang van de werkgelegenheid: het is goed voor een kwart van de werkgelegenheid in het bedrijfsleven. Het is ook goed werken bij de zelfstandige: de werkverhoudingen zijn er doorzichtiger, de contacten directer dan bij de grote bedrijven. Het midden- en kleinbedrijf kan om nóg een reden een motor van onze economie worden genoemd: vernieuwing en groei vinden veelal daar plaats. Het particuliere initiatief, zoals dat in het zelfstandige ondernemerschap tot uitdrukking komt, verdient daarom de grootst mogelijke stimulering van de kant van de overheid.

– Vanwege de sinds 1972 achtergebleven inkomensontwikkeling, moet het herstel van de inkomens- en winstpositie van het midden- en kleinbedrijf grote voorrang krijgen. Matiging van de loonkosten is daarom onontkoombaar: de mogelijkheden voor loonstijging in het midden- en kleinbedrijf dienen uitgangspunt te zijn voor die in de rest van het bedrijfsleven.

– Reële kostenstijgingen in het midden- en kleinbedrijf behoren in de prijzen doorberekend te worden, juist omdat de noodzakelijke inkomensmatiging-over-een-breed-front zal leiden tot kleinere omzetten.

– Bij de belastingheffing moet er rekening mee worden gehouden dat de winst van zelfstandigen ook dient voor dekking van risico's en om het voortbestaan van het bedrijf te verzekeren.

– De mogelijkheden voor het midden- en kleinbedrijf om tot een gezonde financiering te komen, dienen verruimd te worden, o.a. door het ter beschikking stellen van vermogensversterkingskredieten. Participatie maatschappijen zullen ook toegankelijk moeten zijn voor eenmanszaken en firma's.

– Het midden- en kleinbedrijf moet in staat worden gesteld meer te profiteren van de technische vernieuwing (innovatie), waaraan in universitaire laboratoria en bij T.N.O. wordt gewerkt. Zo kan ook de export worden bevorderd.

– Aan vakopleidingen dient de regering alle aandacht te geven. Gebrek aan vakkennis is maar al te vaak de oorzaak van moeilijk vervulbare vacatures, met name in het ambacht.

Land- en tuinbouw

– De regering moet meewerken aan het totstandbrengen van gemeenschapsvoorzieningen die nodig zijn voor het doelmatig uitoefenen van land- en tuinbouw (zoals het aanleggen of verbeteren van verharde wegen, toereikende voorzieningen voor het aan- en afvoeren van water).

– Bij de vaststelling van de gasprijzen voor de tuinbouw dient de kosten-

ontwikkeling van het gehele tuindersbedrijf vergeleken te worden met de kostenontwikkeling in buitenlandse bedrijven.
- Bij voortgaande versnippering (door vererving) of bij wijzigende produktiemethoden (mechanisatie, tankmelken) dient de regering hulp en steun te verlenen, evenals bij kavelruil, vrijwillige of wettelijke ruilverkaveling zonder dat de rechten van de betrokkenen wordt aangetast.
- Onteigening van grond mag uitsluitend plaats vinden voor de aanleg van publieke werken (zoals wegen, dijken, kanalen, woningbouw). De onteigenden hebben recht op een schadevergoeding die overeenkomt met de gangbare verkeerswaarde van de grond, verhoogd met een passende vergoeding voor bedrijfsschade.
- Bij de vaststelling van de hoogte van de pachtprijzen moet het uitgangspunt zijn dat de pacht een belangrijke financieringsbron is en als zodanig behouden en mogelijk zelfs versterkt moet worden.
- In landelijke gebieden mogen landschap en natuur niet verwaarloosd worden. Om die reden mogen evenwel de normale gebruiksmogelijkheden van landbouwgronden niet beperkt worden. Niet alleen omdat dit tot een minder efficiënte produktie leidt, maar ook omdat het de zelfstandigheid van landbouwers die tot „parkwachter" worden gedegradeerd, aantast.

Energie

- De oliecrisis die opnieuw kan uitbreken, maakt duidelijk dat we onze afhankelijkheid van energie zo veel mogelijk moeten verminderen. Daartoe is in de eerste plaats nodig een grote energiebesparing ; ook al uit een oogpunt van soberheid, kenmerk van een christelijke levensstijl. Daarnaast moet er voor gezorgd worden dat onze energie uit verschillende bronnen komt (diversificatie). Kortzicht-politiek als gevolg van de dalende olieprijs leidt tot uitstel van noodzakelijke diepte-investeringen (kolenvergassing) en roept juist een nieuwe crisis op.
- De opsporing van nieuwe olie- en gasvoorraden in de Nederlandse bodem en het continentale plat moet onverminderd doorgaan.
- Onderzocht moet worden of nieuwe kolenlagen ontgonnen kunnen worden. In de overgangsperiode van olie en gas naar nieuwe, toekomstige energiebronnen kunnen kolen een rol van betekenis spelen.
- Het zoeken naar praktische toepassing van „alternatieve energie", zoals zonnewarmte en biogas, mag niet worden gestaakt.
- Zolang onze toekomstige elektriciteitsvoorziening niet is veiliggesteld, valt aan kernenergie - helaas - niet te ontkomen. Terwille van de technische kennis en ervaring kunnen de kerncentrales in Borssele en Dodewaard daarom niet worden gesloten. Maar wèl dienen er strenge veiligheidsmaatregelen te komen tegen straling en sabotage. Ook moet er een oplossing worden gevonden voor de verwerking en opslag van kernafval.

– In de brede maatschappelijke discussie moet eerlijke en zakelijke voorlichting worden gegeven over het voor en tegen van kernenergie in het kader van onze totale energiebehoefte in de toekomst.

HANDELEN IN GERECHTIGHEID

Nederlanders en hun verlangens

Hoe het is

Wie kent het fraaie plaatje niet ? Grazende koeien met op de achtergrond sombere torenflats. De verstedelijking, het gevolg van een uitdijende bevolking in een klein land, rukt op. Elk jaar wordt het weiland kleiner.
Veertien miljoen Nederlanders leggen erg veel beslag op de schaarse ruimte. Het is niet alleen een kwestie van méér woningen bouwen. Het gaat ook om ruimere woningen. Veel flatbewoners en stedelingen dromen van een eengezinswoning met een eigen tuintje. Jongeren gaan eerder op zichzelf wonen dan vroeger.
Dit is nog maar de helft van het verhaal. De mensen willen werken, moeten boodschappen doen, bezoeken familie en kennissen, gaan op vakantie, kopen een auto, willen een bushalte voor de deur. Hun kinderen moeten naar school. Ouden van dagen wonen niet meer bij hun kinderen in. Er moeten dus fabrieken, winkelcentra, scholen, speelplaatsen, spoorlijnen, wegen, bejaardencentra, ziekenhuizen - noem maar op - bij komen.
Maar zulke vanzelfsprekend lijkende uitbreidingen hebben vergaande, soms minder plezierige gevolgen voor het woon-, werk- en leefklimaat in ons land. Boeren en tuinders dreigen platgewalst te worden onder de uitbreidende stad, dorpen verliezen hun charme, natuurschoon gaat ten onder, lucht en water vervuilen zienderogen.
Nog even - en de koeien zijn verdwenen. Het plaatje laat dan alleen nog maar torenflats zien.

Hoe het moet

Niet alles kan in dit kleine land. Goed wonen, een auto, voortreffelijk openbaar vervoer, een winkelcentrum in de buurt, niet te ver van het werk af, geen files, veel natuurschoon, moderne wegen. Veertien miljoen Nederlanders willen veel. Te veel.
Er zal daarom gekozen moeten worden. De regering zal - in overleg met het

alleen omdat de ruimte schaars is, maar ook omdat de financiële middelen beperkter zijn dan ooit.
Stuk voor stuk zijn het moeilijke keuzen. Wie durft voor de vuist weg te zeggen wat beter is : de bouw van een nieuwe woonwijk òf het sparen van een mooi groen landschap. Voor de woningzoekende spreekt vanzelf dat er meer huizen gebouwd moeten worden, de boer wil liever niet van zijn land worden verjaagd, bij de natuurliefhebber staat het milieubehoud voorop. Zelfs als we buren zijn, kunnen onze verlangens tegengesteld zijn. De één wil een betere bus- en treinverbinding met zijn woonplaats, de ander ziet het geld liever uitgegeven aan de wegenbouw.
Elke dag opnieuw moet er gekozen worden. Voor het één, tegen het ander. Het is de overheid die scheidsrechter moet zijn. Daarbij verwacht de S.G.P. van haar dat zij in gerechtigheid handelt, dat zij de vele, vaak strijdige wensen en verlangens van ons veertien miljoenen op hun rechtvaardigheid toetst.
Voor de S.G.P. betekent dat in elk geval een niet aflatende bestrijding van het probleem van de woningnood, het tegengaan van de woningspeculatie, het bestrijden van kraakacties, het krachtig aanpakken van de verontreiniging van Gods schepping, het vergroten van de verkeersveiligheid en het instandhouden van een goede, maar vooral ook betaalbare gezondheidszorg.

Huisvesting

- Zolang de woningnood niet is opgelost, moet de regering alles op alles zetten om goede en betaalbare woningen - niet al te saai en niet al te eenvormig - te bouwen. Op verschillende manieren moet de overheid bijspringen om het tekort aan woningen van goede kwaliteit weg te werken.
- Het eigen woningbezit moet door de regering worden bevorderd (o.a. door het weer fiscaal aftrekbaar maken van de onderhoudskosten).
- Als regel moet de huurder zelf in staat zijn de huur op te brengen. In uitzonderingsgevallen kan de overheid subsidie geven. Bijvoorbeeld wanneer de bewoner een te groot deel van zijn inkomen aan huur moet uitgeven.
- Er moet nauwlettend op worden toegezien dat de „sociale woningbouw" uitsluitend ten goede komt aan de laagstbetaalden.
- Bij het bouwen op het platteland moet voorzichtigheid in acht worden genomen. Overmatige groei van kleine kernen schaadt de rust - inclusief de zondagsrust - en de aantrekkelijkheid van het platteland. Maar tevens moet voorkomen worden dat er in de dorpen te weinig wordt bijgebouwd : dat dwingt bij gezinsverdunning de plaatselijke bevolking naar de steden te verhuizen.
- De „uitbouw" van steden dient evenwichtig te geschieden. Binnensteden mogen niet verwaarloosd worden. Eenzijdige bouw en exploitatie door

projectontwikkelaars dient - evenals woningspeculatie - krachtig te worden tegengegaan.
- Oudere woningen mogen niet als vanzelfsprekend aan gastarbeiders en andere minderheidsgroepen worden toegewezen.
- Het toewijzen van woningen aan - naar christelijke norm - ongeoorloofde samenlevingsvormen moet onmiddellijk worden gestopt. Een al te grote bouw van woningen voor één- en tweepersoonshuishoudens vergemakkelijkt echtscheidingen en werkt min of meer het samenwonen van ongehuwden in de hand. Het toekennen van vrijkomende grote huizen aan groepssamenwonenden moet eveneens worden tegengegaan.
- Een gevarieerde combinatie van kleinere en grotere winkels in iedere stadswijk verhoogt de woonkwaliteit. Vestiging van supermarkten buiten de stad („weidewinkels") moet zo veel mogelijk worden geweerd.

Verkeer en vervoer

- Het aanleggen en onderhouden van voldoende autowegen, prima spoorlijnen en een goed net van waterwegen - onmisbaar als ze zijn voor de opbouw van de samenleving - is een belangrijke taak van de overheid. Van de burgers mag een redelijke bijdrage in de kosten worden gevraagd voor deze gemeenschapsvoorzieningen.
- Zolang het aantal doden en gewonden in het verkeer groot blijft, moet alles worden gedaan om de verkeersveiligheid te vergroten. In elk geval zijn nodig :
- meer verkeersonderwijs op school alsmede verbetering van het rijgedrag en de verkeersopvoeding van weggebruikers ;
- er moet strenger worden opgetreden tegen alcoholmisbruik op de weg en overschrijding van de maximumsnelheden ;
- auto's, met name oudere, moeten van tijd tot tijd aan een verplichte keuring worden onderworpen ;
- drukke wegen moeten zo veel mogelijk ongelijkvloerse kruisingen krijgen (net als bij Oudenrijn) ;
- in het verkeer en bij de wegenaanleg moet meer rekening worden gehouden met bejaarden, gehandicapten en kinderen ;
- de beveiliging van spoorwegovergangen moet worden verbeterd. Tenminste met knipperlichten, maar het liefst met automatische spoorbomen.
- Het openbaar vervoer (bus, tram en trein) moet door de regering worden bevorderd, o.a. door de bouw van parkeerplaatsen en beveiligde fietsenstallingen bij stations en haltes.

– De tekorten van het openbaar vervoer moeten uit de schatkist worden bijgepast, mits de bedrijfsvoering efficiënt is en er geen te lege trein-, bus-en tramlijnen in stand worden gehouden.
– Het openbaar vervoer dient de zondag, als de dag des Heeren, te eerbiedigen.
– Winkels in de steden moeten goed bereikbaar zijn voor het publiek en de bevoorraders. Parkeerkosten komen - mede ter beperking van het autoverkeer in de centra - voor rekening van de automobilist.
– De regering moet voorkomen dat het wegvervoer, het railvervoer en het vervoer over water in een oneerlijke concurrentiestrijd verwikkeld raken. Als de tekorten op het goederenvervoer per spoor voor rekening van het rijk komen, dan hebben goedgeleide wegtransportondernemingen en de binnenvaart recht op eenzelfde subsidie.
– Voor het transport van massagoederen verdient het binnenschip - als het meest milieuvriendelijke vervoermiddel - de voorkeur. Schippers moeten tegen onredelijke tarieven worden gevrijwaard, aan verladers dient zo veel mogelijk vervoerszekerheid te worden geboden.
– De regering moet maatregelen nemen tegen valse concurrentie op de internationale binnenvaart, zoals na de opening van het Rhein-Main-Donaukanaal van schepen uit Oostbloklanden („rode vloot") te verwachten is.
– Ter bescherming van de zeescheepvaart moet de regering ook optreden tegen de oneerlijke concurrentie van Oosteuropese landen („staatshandelslanden") en goedkope vlagstaten (zoals Panama).

Waterstaat

– De veiligheid van het land tegen overstromingen dient - onder het oppertoezicht van de regering en het toezicht van de provincies - te worden toevertrouwd aan een goed georganiseerd waterschapswezen.
– De afsluiting van de Zeeuwse zeearmen, de Deltawerken, moet volgens het afgesproken tijdschema haar beslag krijgen. De belangen van de visserij, oestertelers, garnalenvissers en mosselkwekers daaronder begrepen, mogen niet uit het oog verloren worden. Andere bedrijven en bewoners die door de Deltawerken worden getroffen, behoren op passende wijze schadeloos te worden gesteld.
– De overheid dient een doelmatig ontgrondigingsbeleid te bevorderen. Voldoende zand, grind en klei - grondstof voor beton-, baksteen- en pannenfabrikage - moeten gewonnen kunnen worden om de bouw van voldoende aantallen woningen en andere gebouwen niet te laten stagneren. Ontgrondingsvergunningen op het land mogen niet verleend worden dan na overleg met de gemeenten.

De ingewikkeldheid der maatschappij roept om ingrijpen van de overheid, via het scheppen van randvoorwaarden, als bepaalde belangen worden geschaad. Terwille van rechtsgelijkheid, van rechtszekerheid, van bescherming der zwakken. Dit ingrijpen moet corrigerend zijn en niet dirigerend. Zo wordt het beste gestalte gegeven aan de taak der overheid om het kwade, dat niet in de structuur maar in de mens zit, te beteugelen. „Het geheim van alle zegen, o volk van Neêrland, hoort, is in Godes vrees te leven, Zijn Wet, Zijn Dienst, Zijn Woord" (Da Costa).

Milieu

– Om de milieuverontreiniging tegen te gaan - een scheppingsopdracht - zijn wetten voor de bescherming van water, lucht en bodem onontbeerlijk. Daarbij gaat het er in de eerste plaats om het milieu weer schoon te krijgen en nieuwe vervuiling te bestrijden.

– Onze „wegwerpeconomie" dient geleidelijk aan omgebouwd te worden tot een „reparatie-economie". Een economie dus waarin de produkten van betere kwaliteit worden, minder weggegooid wordt en het repareren weer lonend wordt. Dit heeft bovendien het voordeel dat het werkgelegenheid schept.

– Waar afval een onvermijdelijk bijprodukt is, moet naar wegen worden gezocht om het weer een zinvolle en bruikbare bestemming te geven (zoals nu al uit oud papier nieuw „recycled" papier wordt gemaakt).

– De regering moet zich er voor hoeden de milieuwetten al te zeer te verscherpen, waardoor bedrijven gesloten moeten worden.

– Waterschappen, enkele provincies en af en toe ook gemeenten hebben de plicht voor een goede waterzuivering te zorgen. Waar verontreinigingsheffingen of reinigingsrechten de pan uit dreigen te rijzen, moet gestreefd worden naar een technisch en financieel doelmatiger beheer. In uitzonderingsgevallen is steun van het rijk onontbeerlijk.

– Ook bij de bestrijding van geluidshinder moet gestreefd worden naar een juist evenwicht tussen overmatige overlast en de hoogte van de „antilawaaikosten".

– De voorlichting over de noodzaak van milieubehoud dient krachtiger ter hand te worden genomen. Iedereen moet duidelijk worden gemaakt dat hij geroepen is een verdere verloedering van de natuur tegen te gaan.

Gezondheidszorg

- De gezondsheidszorg is een aangelegen punt voor de regering. Want de gave van gezondheid van lichaam en geest is een belangrijk goed en een grote zegen.
- Toch zijn er duidelijke grenzen aan de overheidsbemoeienis met onze gezondheid. Waar persoonlijke en gezinsverantwoordelijkheden in het geding zijn, is er voor de overheid geen taak. Daarom : geen regeling van het aantal geboorten of voorlichting over het voorkomen van zwangerschap (bevolkingspolitiek), geen anti-conceptiemiddelen op kosten van het ziekenfonds, geen fluoridering van het drinkwater of welk medicijn ook in de voeding, geen euthanasie, geen abortus, tenzij het leven van de vrouw gevaar loopt, geen wettelijk toegestane hulp bij zelfmoord.
- Voor een rechtsstaat is eerbied en bescherming van het menselijk leven, hoe pril of hoe oud, van wezenlijk belang. Het besef dat het leven een gave van God is waarover een mens niet vrij heeft te beschikken, dient voorop te staan. Met menselijke levens mag op geen enkele wijze worden „gesold". Bij elke medische behandeling en elk experiment moet domineren dat de levende mens een beelddrager van de Heere God is. Persoonlijkheidsveranderende ingrepen mogen niet verricht worden dan met instemming van de patiënt en/of de familie.
- De kosten van de gezondheidszorg dreigen de pan uit te rijzen. Besnoeiing en beheersing zijn onvermijdelijk om te voorkomen dat straks de volksgezondheid onbetaalbaar wordt. Meer nadruk zal moeten vallen op het bevorderen van de gezondheidszorg buiten ziekenhuizen en inrichtingen (extra murale zorg). Er mag niet klakkeloos bezuinigd worden. Zo is het voor het terugdringen van de kostbare „tweedelijns-gezondheidszorg" (specialisten) een eerste vereiste dat de voorzieningen in de „eerste lijn" (huisarts, wijkverpleegster) goed zijn. Adviserende en ondersteunende thuishulp, zoals wijkverpleging, gezins- en bejaardenzorg, moeten zo goed mogelijk worden uitgebouwd.
- Inrichtingen en ziekenhuizen met een eigen levensbeschouwelijke signatuur moeten die kunnen behouden.
- Tegen het gebruik en de handel van „hard" en „soft" drugs (opium, heroïne, marihuana, hasj) dient de regering actief op te treden. Brede voorlichting over de gevaren van het druggebruik is broodnodig. Voor verslaafden moeten er goede opvangmogelijkheden komen. Naast de aanpak van het drugprobleem mag de strijd tegen het alcoholmisbruik niet verslappen.
- Ernstige volksziekten (hart- en vaatziekten, kanker, geslachtsziekten), verdienen grote aandacht, onderzoek en bestrijding.
- Alternatieve geneeswijzen dienen reële kansen te krijgen.
- Zieken mogen aanspraak maken op een persoonlijke behandeling. Het

recht van de patiënt op informatie, inspraak en bescherming van de persoonlijke levenssfeer verdient regeling.
- Een toenemend gebruik van medicijnen is niet altijd het juiste antwoord op menselijke spanningen die vaak dieper liggende oorzaken hebben.

GERECHTIGHEID VERHOOGT ALLE VOLKEN

Nederlanders en de wereld

Hoe het is

Afghanistan, Polen, Midden-Oosten (Libanon), Cambodja, Centraal-Amerika, Zuidelijk Afrika. Brandhaarden in de wereld aan het begin van de jaren '80. Oorlogen en geruchten van oorlogen zijn er alom.
De spanningen in de wereld hopen zich op. De grote tegenstelling tussen Oost en West, die door de ontspanning op de achtergrond gedrongen leek, is na de Russische inval in Afghanistan en de ontwikkelingen in Polen weer in volle hevigheid opgelaaid. In de Verenigde Staten is een president aan het bewind, Reagan, die vast van plan is het Amerikaanse overwicht in de wereld te herstellen.
Tussen Iran en Irak is de oorlogstoestand nog steeds niet beëindigd. Cambodja, onder de communistische laars vertrapt, hongert. In Midden-Amerikaanse staten als El Salvador en Guatemala komen mensen in opstand tegen dictaturen. Zuidelijk-Afrika, verscheurd door tegenstellingen, is een kruitvat.
Waar geen oorlog woedt, is nog geen vrede. Miljoenen mensen op de wereld hongeren en dorsten, worden onderdrukt door wrede en brute machthebbers, zijn het slachtoffer van genadeloze uitbuiting. Mooie plannen voor een nieuwe economische wereldorde, voor een rechtvaardiger verdeling van de welvaart tussen rijk en arm, zijn tot nu toe afgestuit op de eigen belangen van het rijke Westen. En het Oostblok, dat altijd de mond vol heeft van solidariteit tussen volkeren, denkt de hongerigen te voeden met wapens. Nederland staat midden in een wereld waarin onrecht en ongerechtigheid de overhand hebben.

Oorlogen zijn oordelen Gods, vanwege de zonden. Daarvan geldt het woord van God : „Hoort de roede en Wie ze besteld heeft" (Micha 6 : 9). Onze verantwoordelijkheid brengt mee dat de geestelijke en de morele weerbaarheid wordt versterkt. Tezamen met een goede materiële uitrusting kan dat onder inwachting van de zegen des Heeren dienstbaar zijn aan de bevordering van „een stil en gerust leven" der burgers.

Hoe het moet

De mens is naar Bijbels getuigenis geroepen om in vrede met zijn medemens de aarde te bouwen en te bewaren. Het voorkomen van oorlogen, het op vreedzame wijze beslechten van internationale geschillen, het bevorderen van de vrede en het bestrijden van onrecht en ongerechtigheid dienen daarom de belangrijkste doelstellingen van de Nederlandse buitenlandse politiek te zijn.
In geen geval leidt dit tot eenzijdige ontwapening of verwaarlozing van de defensie. Tegenover de aspiraties van de Sowjet-Unie is onverkorte waakzaamheid geboden. Juist terwille van vrede en vrijheid, met name de vrijheid om God te dienen naar Zijn Woord. Erkenning van onze afhankelijkheid van het Godsbestuur sluit onze verantwoordelijkheid niet uit. In dat licht kan het Atlantisch bondgenootschap, de N.A.V.O., onder Gods zegen aan de verdediging van dat grote goed dienstbaar zijn.

In een wereld waarin zo veel armoede en honger heersen, is ontwikkelingshulp een dure plicht. De Bijbel, ons richtsnoer óók in de internationale politiek, gebiedt de hongerigen te voeden, de dorstigen drinken te geven, de berooiden te helpen en de vreemdeling onderdak te geven. De gerechtigheid vergt - ook nu het ons minder goed gaat - dat wij een deel van onze welvaart afstaan aan de armen in de landen van de Derde Wereld. Onze moeilijkheden vallen in het niet bij de ellende in de onderontwikkelde landen.
Nederland is een klein land. Maar dit mag geen alibi zijn om ons neer te leggen bij onrecht, bij onderdrukking, bij uitbuiting, bij vervolging. Slechts waar goedertierenheid en waarheid elkaar ontmoeten, waar gerechtigheid en vrede elkaar kussen, zal God de Heere het goede geven (Psalm 85). Die gerechtigheid verhoogt alle volken.

De Heere regeert, dat de volken beven. Aardbevingen, oorlogen en geruchten van oorlogen (spanningen tussen de volken) zijn tekenen der tijden, die wijzen op de wederkomst des Heeren.

Buitenlands beleid

- De staat Israël heeft recht op een eigen soevereiniteit binnen veilige en erkende grenzen. Zolang de Palestijnse bevrijdingsorganisatie Israël niet wenst te erkennen, mag ze niet tot het vredesoverleg over het Midden-Oosten worden toegelaten.
- Degenen van het oude bondsvolk die naar Israël, het beloofde land, willen emigreren, moet alle mogelijke medewerking worden verleend. Op landen die de Joodse emigratie willen verhinderen, moet krachtige druk worden uitgeoefend.
- Ten aanzien van Zuid-Afrika past zeer grote behoedzaamheid. In geen geval mag het westerse systeem als het enig mogelijke aan dit land worden opgedrongen. Met begrip voor de moeilijke situatie is in Zuidelijk-Afrika meer te bereiken dan met politieke of economische drukmiddelen.
- Minachting van de mensenrechten, zoals discriminatie wegens geloof, ras of huidskleur, tast de mens als beelddrager Gods aan. Nederland moet zich inspannen om via diplomatieke kanalen deze discriminatie - waar ook ter wereld - te bestrijden. Ook de ontwikkelingshulp kan soms als drukmiddel voor het beëindigen van onderdrukking worden gebruikt.
- De Nederlandse regering houdt zich verre van boycotacties die de werkgelegenheid in het geboycotte land grote schade berokkenen. In het bijzonder de zwaksten en weerlozen worden daarvan het slachtoffer.
- Economische samenwerking tussen landen en het verwijderen van internationale handelsbarrières (zoals in de E.E.G.) verdient steun. Maar de samenwerking mag nooit zo ver gaan dat de nationale zelfstandigheid in gedrang komt.
- Stappen op weg naar een Verenigd Europa worden afgewezen. Niet alleen omdat dit ons reformatorisch erfgoed bedreigt, maar ook omdat politieke en militaire verzelfstandiging van Europa, los van de Verenigde Staten, gemakkelijk op gespannen voet komt te staan met de noodzaak van een hechte Atlantische samenwerking in de N.A.V.O.
- De Europese Gemeenschap mag als supranationaal orgaan geen politieke dwang uitoefenen op lidstaten om het één te doen of het ander na te laten.
- Tot het toelaten van nieuwe landen tot de E.E.G. (Spanje, Portugal en op langer zicht ook Turkije) moet niet te snel worden besloten. Het zou een te zware belasting voor de Gemeenschap en ook voor de betrokken landen zelf kunnen betekenen.
- Het Atlantisch bondgenootschap, de N.A.V.O., blijft vooralsnog de hoeksteen van de Westeuropese - en dus ook de Nederlandse - veiligheid.
- Tegenover de onverminderde dreiging van achter het IJzeren Gordijn

– De rol van de kernwapens in de westerse verdediging moet via onderhandelingen met het Warschaupakt worden teruggedrongen. We mogen niet berusten in het bestaan van verschrikkelijke wapens die Gods schepping in één klap kunnen vernietigen. Wel brengt vermindering van kernwapens als consequentie mee dat er meer conventionele (niet-nucleaire) wapens aangeschaft moeten worden.
– Tegenover de steeds uitbreidende Sowjet-kernmacht (SS-20) valt onder de huidige omstandigheden - helaas - niet te ontkomen aan de modernisering van de N.A.V.O.-kernwapens via de plaatsing van middellange afstandsraketten in West-Europa (Pershings en Tomahawks). Dit ook om de „afschrikking" tegenover het Warschaupakt niet te verzwakken. Nederland moet zich er krachtig voor inzetten dat dit N.A.V.O.-besluit onderwerp van serieuze bespreking met Moskou wordt om zo mogelijk een akkoord te bereiken over een wederzijdse vermindering van het aantal kernraketten.
– Het eenzijdig afstoten van kerntaken door Nederland legt een onbillijke last op de N.A.V.O.-bondgenoten en zal de ontspanning een slechte dienst bewijzen.
– De NA.V.O. moet voorbereid zijn op aanvallen met chemische en biologische wapens.

„De overheid drage op doeltreffende wijze zorg voor de defensie van het land, doch zij dient te waken tegen tomeloze opdrijving van de krijgslasten" (art. 16 Partijprogr.).

Defensie

– Gezien de dreiging van achter het IJzeren Gordijn, mag Nederland onder geen beding meewerken aan een eenzijdige verzwakking van de verdediging van het Westen, verenigd in de N.A.V.O. Onverkort dient te worden vastgehouden aan de afspraak om jaarlijks de defensie-uitgaven met 3 procent te verhogen.
– De vernieuwing van het defensie-materiaal moet versneld worden. De Nederlandse wapenaankopen dienen zo veel mogelijk bij Nederlandse bedrijven te worden gedaan.
– Voortdurend dient door de N.A.V.O.-landen te worden gestreefd naar standaardisatie dan wel onderlinge uitwisselbaarheid van de defensie-uitrusting.
– Het eigen karakter van de Nederlandse krijgsmacht mag niet aangetast worden. Democratisering en vermaatschappelijking mogen er niet toe leiden dat de morele kracht en de bereidheid om ingezet te worden verminderd worden.

- De discipline moet strikt rechtvaardig worden gehandhaafd. Er moet voor worden gewaakt dat militairen in gedrag, woord of kleding de krijgsmacht te schande maken.
- De dienstplicht heeft principieel de voorkeur. Voorkomen dient te worden dat de last van de dienstplicht als vanzelfsprekend op een kleine groep wordt afgewenteld.
- De geestelijke verzorging in het leger moet gebaseerd zijn op de Bijbel en de reformatorische geloofswaarheden. Het vaste uur voor geestelijke verzorging dient weer te worden ingevoerd.
- Er moet scherp worden toegezien op de naleving van het verbod Gods Naam door vloeken te onteren. Slechts in werkelijk onvermijdelijke gevallen mag zondagsdienst worden gevergd.
- Alleen aan dienstplichtigen met godsdienstige gewetensbezwaren kan vervangende dienst (buiten de kazerne) worden verleend. Politieke bezwaren tegen de militaire dienst mogen niet worden erkend.

Ontwikkelingssamenwerking

- Ondanks onze eigen economische problemen dient de ontwikkelingshulp bij de noodzakelijke bezuinigingen op de overheidsuitgaven te worden ontzien.
- De hulp moet vooral de allerarmsten ten goede komen. Niet alleen door leniging van de directe noden. Alles moet worden gedaan om de armen in de Derde Wereld in staat te stellen zelf voor hun voedsel, kleding en huisvesting te zorgen.
- Het uiteindelijke doel van de hulpverlening is de onderontwikkelde landen uit hun achterstand op te heffen en economisch weerbaar te maken. Daarom is het van belang dat produkten uit de Derde Wereld een ruimere toegang tot de Europese markt krijgen.
- Bij ontwikkelingshulp gaat het niet alleen om bestrijding van armoede, maar ook - en vooral - om de verkondiging van het Evangelie. Daarom moet de regering ontwikkelingsprojecten die van de zending uitgaan financieel steunen (door middel van goede medefinancieringsprogramma's).
- Uiteraard kan Nederland niet alle arme landen helpen. De hulp moet, terwille van een goede aanpak, gericht worden op een beperkt aantal „concentratielanden".
- Regeringen van de ontwikkelingslanden die de vrijheid van geweten niet erkennen, komen niet in aanmerking voor Nederlandse ontwikkelingshulp.
- Ontwikkelingssamenwerking mag niet worden ingegeven door machtspolitiek, zoals wel gebeurt bij de hulpverlening aan de „frontlijnstaten" in zuidelijk Afrika met de bedoeling Zuid-Afrika nog verder in het isolement te drijven.

De Nederlandse Antillen

- In het bijzonder heeft de Nederlandse regering de taak om de zes eilandjes van de Nederlandse Antillen, ons laatste overzeese rijksdeel, vooruit te helpen.
- Geleidelijk aan zullen de Antillen staatkundig op eigen benen moeten gaan staan. Maar Nederland mag de onafhankelijkheid nooit opdringen. Versplintering van de eilanden dient te worden tegengegaan.
- Bij de opbouw van een eigen defensie moet Nederland de Antillen op passende wijze helpen. Zolang de Antillen nog niet onafhankelijk zijn, dient Nederland de overzeese militaire verplichtingen, zoals vastgelegd in het Koninkrijksstatuut, na te komen.
- De Nederlandse ontwikkelingshulp moet er op gericht zijn de grote tegenstellingen tussen rijk en arm op de Antillen te verkleinen. Voor de laagstbetaalden moeten in de eerste plaats goede woningen worden gebouwd.
- De Nederlandse hulp dient aangewend te worden voor de economische verzelfstandiging van de Antillen. Industrie, scheepvaart, landbouw, visserij en toerisme zullen zo veel mogelijk op elkaar moeten worden afgestemd om de zwakke Antilliaanse economie te versterken.
- Bij de hulp moet vooral aandacht worden geschonken aan het onderwijs. Zo veel mogelijk jonge mensen moeten een voor hen passende opleiding in eigen land ontvangen.
- Voorkomen dient te worden dat met de Nederlandse hulp casino's op de Antillen in stand worden gehouden.

Voor verdere inlichtingen :

Voorlichtingscentrum S.G.P.
Laan van Meerdervoort 165
2517 AZ 's Gravenhage
telefoon 070-468688